

Õiguskantsler

Alari Kirt
vallavanem
Tapa Vallavalitsus
vallavalitsus@tapa.ee

Teie nr
Meie 18.09.2013 nr 7-8/120666/1303994

**Seisukoht õigusrikkumise puudumise kohta
Asendushoolduse järjepidevus**

Austatud Alari Kirt

Tapa Laste- ja Noortekodusse korraldatud kontrollkäigul ilmnenu teabele tuginedes algatasin menetluse kontrollimaks Tapa Vallavalitsuse tegevuse vastavust põhiõiguste ja -vabaduste tagamise põhimõttele valla eestkostel olevate laste ühest asenduskodust teise ümber paigutamisel. Kontrollkäigul selgus, et mõned lapsed on elanud mitmetes erinevates asenduskodudes üle Eesti.

Teatan Teile, et tuginedes antud asjas mulle teadaolevale, leian, et Tapa Vallavalitsus ei rikkunud valla eestkostel olevate laste õigusi nende ümberpaigutamisel ühest asenduskodust teise.

Järgnevalt käsitlen põhjusi, miks ma sellisele järeldusele jõudsin.

I Menetluses olulised asjaolud

Tapa valla eestkostel olevatest lastest:

1) kaks venda on 2004. aastast alates elanud neljas erinevas asutuses: MTÜ Kirilill Rakvere Lastekodus, Narva Lastekodus, Tapa Laste- ja Noortekodus ja Tapal asuvas MTÜ-s Maria Lastekeskus.

Rakveres elasid lapsed vanema õiguste äravõtmise üle toimunud kohtumenetluse ajal. Kuna üks vendadest ei nõustunud jääma eestikeelsesse keskkonda, suunati lapsed elama Narva. Tapale suunati lapsed elama, kuna üks vendadest soovis elada lähemal emale, samuti suhelda sõprade ja tuttavatega. Teine vend nõustus ümbersuunamisega.

2) kolm venda on 2004. aastast alates elanud kolmes erinevas asutuses: Narva-Jõesuu Lastekodus, Tapa Laste- ja Noortekodus ja Tapal asuvas MTÜ-s Maria Lastekeskus.

Narva-Jõesuusse suunati lapsed, kuna seal oli võimalus pakkuda teenust kõikidele sama pere lastele.

3) üks laps on 2007. aastast alates elanud kolmes erinevas asutuses: Narva laste varjupaigas, Tapa Laste- ja Noortekodus ja Tapal asuvas MTÜ-s Maria Lastekeskus.

Laps viibis varjupaigas Narvas, kuna tema pere elas seal.

Kõik lapsed suunati tagasi Tapale, kui vallas hakkas asenduskoduteenust osutama Tapa Laste- ja Noortekodu. Viimase sulgemise järgselt suunati kooliealised lapsed asenduskoduteenusele MTÜ-sse Maria Lastekeskus, kuna lapsed soovisid jääda edasi elama Tapale.

Teie sõnul arvestas Tapa Vallavalitsus laste ümberpaigutamisel laste endi soovide, keelekeskkonna ja ühest perekonnast pärit õdede-vendade kooskasvamise põhimõttega.

II Kehtiv õigus

ÜRO lapse õiguste konventsiooni (LÕK) art 20 peab vanemliku hoolitsuseta lapse asendushoolduse tagamise puhul oluliseks mh üleskasvatamise järjepidevust. Järjepidevuse tagamisel tuleb vältida lapse mitmeid ümberpaigutamisi asendushoolduse kestel.¹ Asendushoolduse stabiilsust rõhutavad ka ÜRO suunised laste asendushoolduse kohta², mille p 60 kohaselt tuleb vältida sagedasi muudatusi asendushoolduse seadmisel, kuna need on kahjulikud lapse arengule ja kiindumussuhete loomise võimele. Euroopa Nõukogu soovitusel suunistes hoolekandeesutuses kasvavate laste õiguste kohta³ on mh märgitud, et asutuses hooldamise puhul tuleb eelistada tingimusi, mis võimaldavad asutuse töötajate ja laste vahel hoida järjepidevaid kasvatuslikke ja siiraid emotsionaalseid suhteid.

Samas võib ülalnimetatud üldreeglit teha erandi ja lapse asendushoolduse kestel ümber paigutada, kui see on vajalik lapse parimatest huvidest lähtuvalt.

Lapse huvide esikohale seadmine on lapse õiguste üks aluspõhimõtteid, mida on rõhutatud LÕK art 3 punktis 1 ja Eesti Vabariigi lastekaitse seaduse (LaKS) §-s 3. Selle aluspõhimõtte järgi tuleb igasugustes lapsi puudutavates ettevõtmistes, alati ja igal pool, esikohale seada lapse huvid. Lapse huvide väljaselgitamiseks tuleb hinnata kõiki asjaolusid, mis konkreetse lapse individuaalsest olukorrast ja tema edasise elukorralduse seisukohast tähtsust omavad. Lapse huvide esikohale seadmine tähendab, et lähtutakse lapsest ja tema vajadustest, mitte sellest, mis on asutuse jaoks lihtsam või mugavam.

Vastavalt sotsiaalhoolekande seaduse (SHS) § 25 lõikele 2 korraldab lapse elukohajärgne valla- või linnavalitsus kodust ja perekonnast eraldatud lapse edasise elukoha, hooldamise ja kasvatamise ning vastavalt SHS § 15⁴ lõikele 1 valib lapsele sobiva asenduskoduteenuse osutaja. Seega on kohaliku omavalitsuse pädevuses otsustada, kas paigutada laps asendushoolduse kestel ümber või mitte ning sisustada, kumb otsus on lapse parimates huvides.

¹ Rachel Hodgkin ja Peter Newell (2007). *Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child*. Lk 289.

² ÜRO Peaassamblee 24.10.2010 resolutsioon A/RES/64/142. Kättesaadav: www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/64/142.

³ Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee 16.05.2005 soovitusel liikmesriikidele Rec(2005)5 selgitav raport. Kättesaadav: www.coe.int/t/dg3/familypolicy/enfance/rapport_en.asp.

III Õiguskantsleri seisukoht

Antud juhul oli oluline leida vastus küsimusele, kas Tapa Vallavalitsus rikkus laste õigusi nende ümberpaigutamisel ühest asenduskodust teise.

Selleks kontrollisin, kas Tapa Vallavalitsuse eesmärk laste ümberpaigutamisel oli lapse huvide esikohale seadmine.

Selgitasite, et lähtusite iga lapse ümberpaigutamisel tema parimatest huvidest. Otsuse tegemisel võtsite arvesse konkreetse lapse olukorda, tema enda arvamust ning keelelist tausta. Samuti arvestasite samast perest pärit õdede-vendade kooskasvamise põhimõttega. Teie põhjendustest nähtub, et olete välja selgitanud asjassepuutuvad lapse õigused, millega otsuse tegemisel arvestada. Lapse õigus avaldada oma arvamust (LÕK art 12 ja SHS § 31 lg 1), asendushooldusel oleva lapse õigus oma kultuurilise ja keelelise päritolu austamisele (LÕK art 20 lg 3) ja tema õigus kasvada koos õdede-vendadega (põhiseaduse § 27 lg 1, LÕK art 8 lg 1 ja SHS § 25 lg 3) on olulised lapse õigused, mida on kindlasti tarvis arvesse võtta lapse igakülgse heaolu tagamiseks.

Teie vastusest nähtub, et Tapa Vallavalitsus selgitas välja lapse ümberpaigutamise kaasnevad mõjud ning arvestas nendega lapse ümberpaigutamise üle otsustamisel. Minule teadaoleva põhjal saan järeldada, et Tapa Vallavalitsus lähtus oma eestkostel olevate laste elu korraldamisel lapse parimatest huvidest, mitte muudest kaalutlustest. Seda, millise kaalu andsite erinevatele mõjudele ja kas konkreetsed otsused olid võimalikest parimad, ei saa mina hinnata.

Eeltoodust tulenevalt leian, et laste ümberpaigutamisel ühest asenduskodust teise, on Tapa Vallavalitsus lähtunud lapse huvidest.

Samas soovin siiski rõhutada, et kõiki lapse jaoks olulisi asjaolusid (nagu senise elukoha lähedus, vanematega suhtlemise võimalus, õdede-vendade kooskasvamise võimalus, keelelise päritolu austamine, lapse enda arvamus jne) tuleb põhjalikult hinnata juba siis, kui lapsele esmakordselt asenduskodu valite. Enne vanemlikust hoolitsusest ilma jäänud lapsele sobivaima asendushoolduse liigi ja koha valimist, tuleks välja selgitada kõik lapse vajadused ja muud tema jaoks olulised küsimused. Seda tuleks teha tihedas koostöös lapsega ning vajadusel erinevate erialade (meditsiini, sotsiaaltöö, hariduse, korraaitse vms) spetsialiste kaasates. Põhjalik vajaduste kaardistamine ning erinevate elukorralduslike võimaluste arvatavate mõjude võrdlev analüüs aitaks ehk vähendada tõenäosust, et hiljem tekib vajadus laps ühest asutusest teise ümber paigutada. Asendushoolduse järjepidevus ja stabiilne kasvukeskkond on vanemlikust hoolitsusest ilma jäänud lapse jaoks väga olulised, mistõttu tuleks laste ümberpaigutamist üldjuhul vältida.

Iga ümberpaigutamise järel peab laps kohanema uute töötajate ja kaaslastega asenduskodus. Lisaks võib kolimine tingida lasteaia või kooli, tervishoiu- jm tugiteenuste osutajate vahetumise. Samuti võivad seeläbi kannatada või katkeda lapse suhted oma sugulaste ja sõpradega. Seega on kasvukeskkonna stabiilsus üks lapse heaolu mõjutavatest teguritest, millega kohalik omavalitsus peab lapse asendushoolduse kestel ümberpaigutamist kaaludes arvestama. Antud teemat on käsitletud ka Õiguskantsleri Kantseleis valminud asenduskoduteenuse analüüsis.⁴

⁴ Vt ptk 5.2, lk 45-47. Kättesaadav: lasteombudsman.ee/sites/default/files/asenduskoduteenuse_analuus.pdf.

Seetõttu loodan, et valla eestkostel olevate laste elu edaspidisel korraldamisel, on Tapa Vallavalitsusel võimalik vähendada laste ümberpaigutamisi asendushoolduse kestel, tagades seeläbi lastele stabiilse kasvukeskkonna.

Eeltoodud seisukohavõtuga lõpetan menetluse.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Hent Kalmo
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsleri volitusel